

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Who was R. Menachem ben Saruk's patron?
2. Who was R. Menachem ben Saruk's most distinguished disciple and what was his most important contribution?
3. Who were R. Shmuel HaNagid's mentors and patrons?
4. Name three works that he composed and describe them.
5. Who were R. Shmuel HaNagid's adversaries?

This and much more will be addressed in the first lecture of this series: "Rav Shmuel HaNagid and the Golden Age of Spain".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the tape and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book was designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it as well as a handy reference guide and for quick review.

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE

Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series VI Lecture #1

RAV SHMUEL HANAGID AND THE GOLDEN AGE OF SPAIN

Presented by Rabbi Shmuel Irons

I. Spanish Jewry During the Middle Geonic Era

A.

ובכל אספמיא ובכל קהלות אשכנז כולם זכורים לאלף טובות וברכות שכולם מלאים תורה ומצות כרמון ומעשיהם מעשים נאים ומחמירין בבדיקת טריפה ובטבילת הנדה ובכל מה שראוי להחמיר. סדר רב עמרם גאון 5

In all of Spain and in all of the communities of Ashkenaz, may they be remembered favorably and with blessing a thousand times over, for they are all full of Torah and Mitzvos, like a pomegranate, and their actions are beautiful, and they are stringent in checking for "treifos" and in the ritual immersion and in all that it is fit to be stringent.

... **Siddur of Rav Amram Gaon 5**

B.

והיו התלמידים חוזרים והתורה מתפזרת ומתפשטת בכל ארצות ספרד מקצה ועד קצה ומורה כל אחד במקומו. וכאשר יארעו הספקות ומחלוקת היו שולחים לשיבות, והתשובות באות לשעתן לאלפים ולרבבות אין פרץ ואין יוצאת. מאירי בהקדמתו לפירושו על אבות.

The disciples would come back home (from the Yeshivos of Babylon) and [in this way] the Torah spread out amongst all the lands of Spain from one end to the other. [These scholars would then] guide their respective communities. Whenever they would have questions or arguments, they would send them to the Yeshivos. Tens of thousands of responsa would come at that time on a constant basis. **Meiri in his Preface to his Commentary on Avos**

II. The Age of the Linguists

A.

ומנחם בן סרוק פירש אור בקעה. רש"י בראשית יא:כח

Menachem ben Saruk explains אור to mean a plain or valley. **Rashi Beraishis 11:28**

מנחם בן סרוק פירשו במחברת (במדבר יט טו) צמיד פתיל, חבורים, מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. רש"י בראשית ל:ח

Menachem ben Saruk explains in [his work] Machberes the term נפתולי to mean פתיל as in "closely covered with a lid" (BaMidbar 19:15) . [In other words, the verse means:] I am [now] joined together with my sister with bonds from the Omnipresent to merit children. **Rashi Beraishis 30:8**

B.

אדוני האדונים שא נא עון ר' אדונים הלוי משכבו נ"ע שקשר על אדוניו ראש הישיבה רב סעדיה תנצב"ה. ואני אברהם בן מאיר בן עזרא נדבה רוחי להציל דברי הגאון מיד אדונים קשה. ראב"ע בפתיחה לס' שפת יתר

Master of all masters, please forgive the sin of R. Adonim (Master) HaLevi, may he rest in peace in Eden, who challenged his master, the Rosh Yeshiva, Rav Saadyah, may his soul be bound in the bond of life. As for me, Avraham ben Meir ben Ezra, my spirit has inspired me to save the words of the Gaon from the difficult masters. **R. Avraham ibn Ezra in his introduction to Sefas Yeser**

C.

ולא יזח – לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא, כדברי דונש בן לברט: רש"י שמות כח:כח

The term יזח means removing and it is an Arabic term according to the opinion of Dunash ben Labrat. **Rashi Shemos 28:28**

D.

מנחם חבר ספר שמפר כל דברי שפר. תשובת ר' דונש לר' מנחם

Menachem composed a book that destroys all words of beauty. **R. Dunash's Response to R. Menachem**

ומלק – חכמים פירשו היאך מדכת' ומלק את ראשו ולא כת' ומלק אותו כמו שכתו' ושחט אותו פירש דונש כי ראייה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש כי הוא חותך בצפורניו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמגיע לצואר ויורד וקוצץ עד שמגיע לסימנין וקוצצין: רשב"ם ויקרא א:טו

The Sages defined the term מלק as they did by virtue of the fact that the Torah says to make "melika to the head" rather than "make melika to it" as it is written by "shechita". Dunash explained that this is a proof to the words of our Sages who saw the service in the Temple as the Kohen would sever the backbone and spinal cord with his thumb nail until he reached the front of the neck where he would go down and cut until he reached the vital cords (esophagus and trachea) and cut them. **Rashbam Vayikra 1:15**

E.

נשים באות מאירות אותה – עם חלש כנשים ידליקום כך ת"י, מאירות כמו (מלאכי א) ולא תאירו מזבחי חנם וכן פתר דונש מחמת שהעצים יהיו יבשים יהיו נוחים להדליק אבל מנחם פתר מלקטות כמו אריתי מורי (שיר השירים ה) וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) השיב לך דונש והלא כתיב ביבש קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין פרי וכן רבותינו שאסרו לקבל מהן צדקה מפני הטעם הזה שאמרו בבא בתרא פ"ק (דף י') לית ליה ביבש קצירה תשברנה: רש"י ישעיהו כז:יא

***The women come and set them on fire.* (Isaiah 27:11)** Yonason explains this to mean that a nation as weak as a woman will come and set them on fire. The term **מאירות** is similar to the term (Malachi 1) Do not light **תאירו** my altar for nought. **Dunash** explains it similarly: Because the wood will become dried, it will be easy to light it. **Menachem**, however, explains the term **מאירות** to mean "gather or harvest" as in the verse: I have gathered my myrrh. (Song of Songs 5) or as in: All that pass by plucked her (Psalms 80). Dunash replied, "Behold it is written: (Isaiah 27:11) When the boughs thereof are withered, they shall be broken off; [*the women come and set them on fire*]. With dried branches one doesn't collect fruit! Similarly, our Sages forbade the acceptance of charity from them because of this reason, for they said (Bava Basra 10) Doesn't he take heed to the verse: When the boughs thereof are withered, they shall be broken off; [*the women come and set them on fire*]!" **Rashi Isaiah 27:11**

F.

. . . אני אערוך משפט יודעתי כי אני אצדק. כה חקות לי בתשובת אגרתי אשר שלחת לי לאמר: אם העוית – כבר הביאותיך למוסר, ואם לא העוית – כבר הביאותיך לחיי עולם הבא. הזאת חשבת למשפט? הלהוכיח מלין תחשב? הלא אלקים יחקור זאת, הנוטה אוזן הלא ישמע, אם יוצר עין לא יביט! וכי תחסום את פי ברוח קדים ותאלים את לשוני בהבלי מהתלות? והלא מעפרך עפרי ואלקיך אלקי, חופש כל תעלומות וחופש חדרי בטן. . .

שמע נא בן אדם כי עוד יש לעבדך מילים. דע אתה אדוני כי א-להים היית במשפטי. משפט א-להים שפטני דין עליון דנתני. אשר הוא העד – הוא הדיין. ולו הנסתרות והוא יודע תעלומות לב. ולא צוה כן לנוחלי משפט לעשות פלילה ואני ידעתי כי לא ד' הסיתך בי, כי אם בני אדם, כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ד'.

על חמס עושקי אשיח אל ארץ: ארץ אל תכסי דמי! . . .

עוד אני מדבר ואערוך מלים – ולא להוכיח, ואזכיר קדמוניות – ולא להועיל. אך עתה הציקתני רוחי: עורה, אדוני והתבונן, והט און לשועת מתחנן. ולב עגום תרנין, אם פניך לא תענין. מאומה לא אבקש – בלתי קשב ואם אל כמוני יפנה כמוך – איננו תמהון, ואם תט אלי סכות חין ערכי כבודך לא יחל, ואין למעלתך גרעון, אעיר זכרוני קדם אשר צדקי במ, ואם תבחר אמונה תודה לי עליהם. . . מנחם אבן סרוק

I shall state my case, and I know that I shall be acquitted. This is what you wrote in reply to my letter, this is what you sent to me, "If you have sinned, I have already disciplined you as you deserve; but if you have not sinned, I have made you merit eternal life, the world to come." Do you consider this a judgment? Do you think that such words are proof enough? Will not G-d investigate this? He who has planted the ear, will He not hear? He that formed the eye, will He not see? Will you muzzle my mouth with an east wind, and silence my tongue with taunting lies? Is not my dust the same as yours, and your G-d my G-d - He who searches out all secrets and delves into man's innermost being? . . .

Please listen, son of man, for your servant still has something more to say. Know, my lord, that you have taken the role of G-d in my trial. You have judged me as though you were G-d, sentenced me as though you were the Most High, who is both witness and judge. All the hidden things are His; He knows the secrets of the heart. But this is not how He ordained that mortal judges should sit in judgment. I know that it is not G-d but men, who set you against me; it is they who have deprived me of my share in the L-rd's inheritance.

My oppressors have done me violence, and I shall cry out to the earth: Oh earth, cover not my blood! . . .

Although I am still speaking, stringing words together, it is not to rebuke you. Though I recall days gone by (where R. Menachem Ibn Saruk served R. Chisdai ibn Shaprut) it is not to profit by them. But now my spirit forces me to say, "Arise, my lord, and behold, listen to the cry of the supplicant. You will make the sad heart sing, if you do not hide your face with clouds. I ask nothing but an attentive ear. If a man of your rank were to turn to the likes of me, none would wonder. And if you were to bend down to me and heed my prayer, your glory would not be diminished, nor your eminence. I shall awaken memories of the past in which my righteousness is manifest. If you choose the path of truth, you will thank me for having done so! **R. Menachem Ibn Saruk's letter to R. Hisdai**

G.

דרור יקרא לבן עם בת, וינצרכם כמו בבת, נעים שמכם ולא יושבת, שבו ונוחו ביום שבת

דוי הסר וגם חרון ואז אלם בשיר ירון. נחנו במעגלי צדק, שעה ברכת בני ישורון, בני אהרן

III. Rav Yehudah ben David ibn Hayuj

A.

ועוד מחברי ספרים בכתבי הקודש כגון ר' יהודה בר דוד אלפאסי הנקרא חיוג' שהעמיד לשון הקודש על בוריו אחר אשר נשכח בכל הגולה. ראב"ד - ספר בקבלה

There were other authors of works on Holy Scripture such as Rav Yehudah bar David of Fez, who is called "Hayuj", who put the holy tongue on a clear and firm footing after it had been forgotten throughout the Diaspora. **Raavad - Sefer HaKabbalah**

B.

גילה לו הבורא דבר שלא נתגלה לר' סעדיה גאון . . . כשראו חכמי בבל ספרו אמרו לא ראינו מצד מערב דבר טוב חוץ מזה הספר שהוא יותר טוב מכל טוב שבעולם. ר' שלמה בן אברהם אבן פרחון – מחברת הערוך

The Creator revealed to [R. Yehudah ibn Hayuj] that which was hidden even from R. Saadyah Gaon. . . . Upon seeing his book, the scholars of Babylon said, "We have yet to see anything good come from the West with the exception of this book. It is the best in the entire world!" **R. Shlomo ibn Parchon - Machberes HaAruch**

C.

הרים מכשול מדרכיהם וישר הדורי מהלכיהם. רפא הרוסי בניניהם וסתם פרוצי עיניהם. ר' יהודה אבן תבון

[R. Yehudah ibn Hayuj] removed the obstacle from their paths and made straight their circuitous ramblings. He healed their shattered structures and closed the breaches of their eyes. **R. Yehuda ibn Tibbon**

D.

כי נשני אלקים טעמו כי אמר, ויאמר ר' יהודה המדקדק הראשון, כי נשני על משקל חנני. אבן עזרא בראשית פרק מא פסוק נא

IV. Rav Shmuel HaNagid

A. The Spice Dealer

ומגדולי תלמידיו היה רב שמואל הלוי הנגיד בר' יוסף הידוע אבן נגריאל מקהל קורטובא והיה תלמיד חכם מן המשכילים הגדולים ועוד היה בקי בספרי הישמעאלים ובלשונם ומאשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך והיה רוכל מפרנס את עצמו בצער עד שהיו ימי חירום בספרד לאחד שנפסקה מלכות בני אבי עמאר וגברו סרני פלשתים ונדלדלה מדינת קורטובא וברחו יושביה יש מי שברח לסרקוסטה ועוד זרעם שם עד היום ויש מי שברח לטוליטלה וזרעם נכר שם עד היום. ור' שמואל הלוי זה ברח למאלקה והיה יושב בחנות והיה רוכל. ראב"ד-ספר הקבלה

One of the greatest of the disciples of Rav Chanoch was Rav Shmuel HaLevi HaNagid (the prince) b. Rav Yosef ibn Nagrila (or Nagdela) from the community of Cordova. He was a Talmudic scholar who was also a great secular scholar. He was an expert in the works of the Arabic scholars and their language and excelled in them to the extent that he served in the palace of the king. [Originally,] he was a spice dealer who supported himself with difficulty until the days of destruction in Spain after the kingdom of the children of Avi Amar came to an end and the Berber princes overthrew the previous order (1012-1013) and the city of Cordova became impoverished and its inhabitants fled. Some fled to Saragossa. Their descendants are there to this day. There were those who fled to Toledo. Their descendants are evident there to this day. Rav Shmuel HaLevi fled to Malaga. He sat in a store and was [once again] a spice dealer. **Raavad-Sefer HaKabalah**

B. The Writer

והיתה חנותו סמוכה לחצר אבן אלעריף סופר המלך חבוס בן מאכסן מלך פלשתים בגראנאטה והיתה שפחת הסופר מתפייסת אותו והיה כותב ספרים לאדוניה המשנה אבו אלקאסם ן' אלעריף והיה רואה ספריו ותמה מחכמתו ולקץ ימים נשאל משנה זה בן אלעריף ממלכו חבוס לשוב לביתו למאלקה ושאל את אנשי ביתו מי היה כותב לכם הספרים הבאים אלי מכם אמרו לו יהודי אחד סמוך לחצרך מקהל קורטובא הוא היה כותב לנו. מיד צוה הסופר והריצו אליו ר' שמואל הלוי זה ואמר לו אין אתה ראוי לשבת בחנות אל תסור ממני ימין ושמאל וכן עשה ונעשה סופרו ויועצו והוא היה יועץ אל המלך בעצת ר' שמואל הלוי ז"ל וכל עצתו היתה כאשר ישאל איש בדבר אלקים והצליח המלך חבוס בעצות שלו והגדיל למעלה. ראב"ד-ספר הקבלה

His store was right by the courtyard of ibn al-Arif, the secretary of the king, Habus ben Machsan, king of the Berbers of Granada. The chambermaid of the secretary convinced [Rav Shmuel] and he composed documents (or letters) for her master, the vizier, Abu al-Kasm ibn al-Arif. He (the vizier) saw the documents and was astounded by his wisdom. After a while, the vizier, ibn al-Arif asked permission from his king, Habus, to return to Malaga. There he asked the members of his household, "Who wrote for you the documents that came to me from you?" They said, "A certain Jew who lives close to your courtyard and who came from the community of Cordova wrote them for us." The [king's] secretary immediately commanded them and they rushed Rav Shmuel HaLevi to him. He [the vizier] told him, "It is not fitting that you sit in a store. Don't move from the right or left of me." He did so and became his [personal] secretary and advisor. He (the vizier) would advise the king according to the advice given him by Rav Shmuel HaLevi, of blessed memory. All of his advice was as trustworthy as one who would ask of the word of G-d [from the Urim V'Tumim]. King Habus became successful through his advice and became exceedingly great. **Raavad-Sefer HaKabalah**

C. The Statesman

ואחר כך חלה הסופר אבן אלעריף ונטה למות ונכנס המלך חבוס לבקרו ואמר לו מה אעשה ומי יעצני במלחמות אשר סבבוני והשיב לו אני לא יעצתיך מלבי מעולם אלא מלב זה היהודי הסופר שלי. שים עיניך עליו ויהיה לך לאב ולכהן וכל מה שייעצך תעשה וד' יהיה בעזרך. ולאחר מות הסופר לקח המלך חבוס את ר' שמואל הלוי והביאו אל היכלו והיה סופר ויועץ. ובשנת ד' תש"פ היה בהיכל המלך חבוס והיו למלך שני בנים שם הגדול באדיס ומשנהו באלקין. וכל סרני פלשתים נטו אחרי בלקין הקטן להמליכו ושאר כל העם אחרי באדיס. וגם היהודים ומהם ר' יוסף בן מיגש ור' יצחק בן ליאון ור' נחמיה הנקרא אשאכפה מגדולי גראנטה שלשה אלה היו אחרי בלקין ור' שמואל הלוי היה אחרי באדיס. וביום מות המלך חבוס עמדו סרני פלשתים וגדוליהם בשחר להמליך בנו בלקין מיד הלך בלקין ונשק יד אחיו הגדול באדיס והמליכוהו בשנת ד'תשפ"ז ונהפכו פני אויביו כשולי קדרה ובעל כרחם שלא בטובתם המליכו את באדיס ואחר כך נתחרט בלקין שהמליך אחיו והיה מתגבר על אחיו באדיס ולא היה המלך יכול לעשות שום דבר קטון או גדול אלא אחיו היה מכשילו. ואחר כן חלה אחיו בלקין וידבר המלך לרופא להניח רפואתו ממנו וכן עשה הרופא. ומת בלקין והממלכה נכונה ביד באדיס. וברחו ג' גדולי העיר שהזכרנו למדינת אשביליא. ראב"ד-ספר הקבלה

Afterwards, ibn al-Arif, the [king's] secretary took ill and was dying. King Habus came to visit him. The king said to him, "What will I do? Who will advise me about the wars that surround me?" Ibn al-Arif answered, "I never advised you on my own. My advice was based on the understanding of my Jewish secretary. Take care of him and he will be your mentor and sage. Implement all that he advises you, and G-d will be there to assist you." After the death of his secretary, ibn al-Arif, in the year 1020 (1027), the king took Rav Shmuel HaLevi to his palace to become his secretary and advisor. Habus had two sons, Badis, the oldest son, and Balkin. All of the Berber nobility leaned towards appointing Balkin, the younger son, as Habus' successor. The rest of the people desired Badis. Even the Jewish segment of the population, including Rav Yosef ben Migash, Rav Yitzchok ben Leon, and Rav Nechemiah, who was called Ishkafah, from the elite of Granada, were behind the appointment of Balkin. Rav Shmuel HaLevi was behind the appointment of Badis. The day that king Habus died, the Berber nobility and leadership got up in the morning to make Balkin their king. Immediately, Balkin went over and kissed the hand of his older brother Badis and made him king. This occurred in the year 1027. The faces of his enemies [darkened] like the bottom of a cauldron. Against their will and personal interest, they were forced to appoint Badis. Subsequently, Balkin regretted having made his brother king and prevailed over his brother Badis. The king, [Badis,] was no longer able to do anything whether it be big or small without having his brother, [Balkin,] as an obstacle in his way. Some time afterwards, his brother, Balkin, became ill. The king spoke to the doctor to withhold medication from him. The doctor followed the king's order and Balkin died. The kingdom was now securely in Badis' hands. [As a result,] the three aforementioned leading members of the Jewish community fled to Seville.

Raavad-Sefer HaKabalah

D. The Scholar

רבינו שמואל מגרנאטה הלוי . . . ואחרים רבים אין מספר זכרם לברכה כולם רוב פירושיהם ותשובותיהם בלשון ערבי כדי להקל על השואלים ועל הלומדים. הקדמת המעתיק (רב יהודה בן שלמה – בן חריזי)

Rav Shmuel HaLevi of Granada . . . and innumerable other scholars, of blessed memory, all wrote the majority of their commentaries and responsa in Arabic in order to make it easier on those that presented the inquiries and on those that would study their works.

Preface to the translation of Rambam's commentary to the Mishna on Seder Nezikin by Rav Yehudah ben Shlomo - ibn Harizi

E. The Patron

ונסמך רב שמואל הלוי לנגיד בשנת ד' תשפ"ז ועשה טובות גדולות לישראל בספרד ובארץ המערב ואפריקה ובארץ מצרים ובאיסקליא ועד ישיבת בבל ועד עיר הקדש. כל בני תורה שהיו בארצות האלה היה מהנה מנכסיו וקנה ספרים הרבה מכתבי הקדש והמשנה והתלמוד שגם הם מכתבי הקדש וכל מי שהיה רוצה להיות תורתו אומנותו בכל ארץ ספרד ובכל ארצות שהזכרנו הוא היה מוציא עליהם ממונו והיו לו סופרים שהיו כותבים משנה ותלמוד ונותן במתנה לתלמידים שלא היו יכולים לקנות משלהם בין בישיבות ספרד בין בארצות שזכרנו ועוד היה מספיק שמן זית לבתי כנסיות שבירושלם בכל שנה והרביץ תורה הרבה ומת בשיבה טובה זקן לאחר שזכה לד' כתרים כתר תורה וכתר גדולה וכתר לוויה וכתר שם טוב עולה על גביהם במעשים טובים על כל אלו. ובשנת ד' תתט"ו נפטר. ראב"ד-ספר הקבלה

Rav Shmuel HaLevi was appointed "Nagid" - prince (the virtual ruler of Granada), in the year 1027 (1037). He did many great favors for the Jews of Spain, Morocco, Africa (Algeria and Tunisia), Egypt and Sicily. [His influence] reached all the way to the Yeshiva of Bavel and to the holy city, [Jerusalem]. All of the students of Torah in these lands benefited by his philanthropy. He acquired many works of the Holy Writ, Mishna and Talmud, for they are also holy writings. He would provide support to anyone who wanted to solely dedicate himself to the study of Torah, whether in the land of Spain or in any of the aforementioned lands. He hired scribes to write copies of the Mishna and Talmud in order to give them away free of charge to students in the yeshivas of Spain or any of the aforementioned lands who did not have the ability to acquire them on their own. In addition, he provided olive oil to the synagogues of Jerusalem every year. He spread much Torah, [throughout the world,] and died at a fine old age after he had merited to four crowns: The crown of Torah, the crown of wealth and power, the crown of the Levi, and above all, the crown that towered above the rest, the crown of a good name through good deeds. He died in the year 1055. **Raavad-Sefer HaKabalah**

V. The Royal Poet

A.

והיה נשיאם וגבירם הנגיד רבנו שמואל הלוי המארדי לפי יחוס אבותיו, הקרטבי לפי מקום מולדתו, והגרנאטי בנגידתו. שיריו נפלאים הם ע"פ הרוח השוררת בהם, ע"פ לשונו הנאה והצחה ומליצתו המלאה כח וחזק, וע"י יופי הסדר ויוקר הענינים וכו'. ומעידים בזה חבוריו בשירים בן תהלים בן משלי ובן קהלת וכו', וספר בן תהלים יכיל בקרבו רק התפלות והבקשות הערוכות ע"פ חכמת הנגון והזמרה והשקולות במשקל הפרוזודיא, וזה דרך אשר לא דרך עליה עוד אחד מהקודמים לו ומהבאים אחריו. בכל החבורים האלה השתדל ברוב עמל וחריצות כי הביא מספר גדול ממשלי הערבים ואומות אחרות, מפתגמי הפילוסופים מפרחי מליצות העמים הקדמונים ומנאומים יקרים לקדמוני חכמינו, וכל זה כתב בלשון היותר צחה ובאמרים היותר חודרים אל הלב. ר' משה אבן עזרא – שירת ישראל

Their prince and patron was the Nagid Rabbainu Shmuel HaLevi. He was a Meridan by virtue of his family origins. He was a Cordovan by virtue of his birth and he was a Granadan by virtue of his position of Nagid. His poems were amazingly crafted. They were the creation of a [lofty] poetic spirit that inspired them, with a beauty and clarity of expression, metaphors that were full of power and force, beautifully arranged with impressive themes. . . . His works of poems, *Ben Tehillim, Ben Mishlei, Ben Koheles* , bear witness to all of this. His work, *Ben Tehillim*, contains within it prayers and pleas that are arranged according to the science of music and poetic meter and rhythm. No one before or after him has taken such an approach. In all of these works he has worked with much toil and diligence, for he has incorporated a great many of the parables of the Arabs and of other nations, the sayings of the philosophers, the flowery expressions of the ancient peoples as well as the precious aphorisms of our Sages. He wrote all of this in a very clear language with expression that penetrated straight into the heart. **R. Moshe ibn Ezra**

B.

בימי רב חסדאי הנשיא התחילו לצפצף ובימי ר' שמואל הנגיד נתנו קול. ראב"ד – ספר הקבלה

In the days of Rav Hisdai they began to chirp and in the days of R. Shmuel HaNagid they lifted up their voice. **Raavad - Sefer HaKabbalah**

C.

בעתות עצבך חזק לבכך, ואם תעמד עלי שער הרגה:
לנר – מאור בטרם הדעיכה, ולכפירים מדקרים – שאגה

In times of sorrow, take heart even though you stand at death's door:

The candle flares up before it dies, and wounded lions roar. **R. Shmuel HaNagid**

D.

מאדם במראהו וערב לשותהו, ומזוג באספמיא – וזכרו אלי הדו, וחלש באגניו, אבל בעלותו אל ראשים – אזי ירדה בראשים אשר ירדו, ושכול אשר דמיו מסוכים בדמעותיו – יגוניו בדם אשכול ינוסון וידדו, כאלו ידידים עת יסבום אשישותיו מיד ליד גורל עלי יהלם ידו. ר' שמואל הנגיד

Red to the eye, sweet to the drinker, it is poured out in Spain but its bouquet reaches India. When it is in the bowls, it is feeble; but once it goes to the head, it rules the heads of states. The wretch, whose heart's blood is mixed with his tears, banishes his sorrows with the grape's blood. As the goblets make the rounds, passing from hand to hand, it seems as if the friends are casting lots for a diamond. **R. Shmuel HaNagid**

E.

וקם הצר – וקם צור כנגדו, ואיך תקום בקום צור היצירה?
ועמדו חילות מערכה לעמת מערכת צר בשורה.
אנשים יחשבו יום אף וחמה וקנאה, את בכור מות – בכורה,
וכל אחד יבקש לו קנות שם, ונפשו, באשר יקנה, מכורה.
ונעה האדמה מיסודה, ונהפכה כמהפכת עמרה.
ופנים קבצו פארור והדר ונהפכו אלי שולי קדרה.
והיום יום ערפל וחשכה, והשמש כמו לבי שחורה.
ר' שמואל הנגיד

My enemy arose - and the Rock rose against him. How can any creature rise up against his Creator? Now my troops and the enemy's drew up their ranks opposite one another. On such a day of anger, jealousy, and rage, men deem the Prince of Death a princely prize; and each man seeks to win renown, though he must lose his life for it. The earth's foundations, overthrown like Gomorrah, reeled to and fro. Every face turned red or black as the bottom of a pot. It was a day of darkness and thick fog and the sun was as black as my heart. **R. Shmuel HaNagid.**

VI. R. Yonah ibn Janach

A.

ורבי יונה בן גנאח המדקדק גם הוא בתחלת חבורו הגדול בספר הרקמ' הקדים כללים רבים הכרחיים אצלו במלאכתו לקוחים ממלאכת ההגיון. וקצת גם כן לקוח מן הטבע והביא בתוך ספרו פירושים רבים ברבים מן הכתובים מסכימים אותם למושכל. אגרת התנצלות מאת ר' ידעיה בן אברהם הפניני מבדר"ש המובא בשו"ת הרשב"א חלק א סימן תיח

R. Yonah ibn Janach, the grammarian, in the beginning of his work, Sefer HaRikmah, prefaced his work with many axiomatic principles that were borrowed from the [Greek] rules of logic and rhetoric. Some were taken from science. He also explained many of the verses in Scripture in a way that agrees with [common] sense. **Rav Yedayah HaPenini**

B.

ור' מרינוס אבן גנאח גם הוא השלים כל מה שהתחיל ר' יהודה בר דוד זצ"ל. ראב"ד – ספר הקבלה

Rabbi Merinus ibn Janach completed all that Rav Yehudah bar David [ibn Hayuj] had begun. **Raavad - Sefer HaKabbalah**

C.

ור' יונה הרופא בן ג'נאח ממדינה קורדובה השלים ספרים שבעה. ושביעי ספר השרשים כל מחמדים. ר' אברהם אבן עזרא – ספר המאזנים

Rabbi Yonah, the physician, ibn Janach, from the city of Cordova, completed seven works. The seventh, Sefer HaSharashim, is wholly filled with treasures. **R. Avraham ibn Ezra - Sefer Moznaim**

D. And with him was in Saragossa Marwan (Yona) ibn Janach, of the people of interest in the art of logic and wide knowledge in the science of the languages of the Arabs and Jews. He has an excellent treatise on the preparation of the simple medicaments and limitation of the quantities of the weights and measures to be employed in the medical art. **Sa'id al Andalusi - Tabaqat al Umam (Category of Nations)**

VII. Rabbi Yehosef HaNagid

A.

ועמד על כנו ר' יהוסף הלוי הנגיד בנו ומכל מדות טובות שהיו באביו לא חסר אלא אחת שלא היה ענותן כאביו מפני שגדל בעושר ולא נשא עול בנעוריו וגבה לבו עד להשחות ויקנאו בו סרני פלשתים עד שנהרג ביום השבת בתשעה בטבת שנת דתתכז הוא וקהל גראנאטא וכל הבאים מארצות הרחוקות לראות תורתו וגדולתו (נתאבלו עליו) ואבלו היה הולך בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר. ומימי רבותינו ז"ל הקדמונים שכתבו מגלת תענית וגזרו תענית בט' בטבת ולא ידעו על מה הוא ומכאן ידענו שכווננו ברוח הקדש ליום זה. ולאחר פטירתו נתפזרו ספריו ומחמדיו ופשטו בכל העולם וכן התלמידים שהעמיד והם היו רבני ספרד ומנהיגי הדור אחר פטירתו. ראב"ד ספר הקבלה

Rav Yehosef HaLevi HaNagid, his son, succeeded him. He had all the fine traits of his father with the exception of humility. Because he grew up with wealth and was not burdened [and humbled] in his youth, [as his father had been,] he was extremely arrogant [in his mannerisms]. The Berber nobility was [extremely] jealous of him and [they arose] and killed him on Shabbos, the ninth of Teves, 1067, together with the Jewish community of Granada and all those that had come from the distant lands to see his Torah knowledge and wealth. Mourning over his death was conducted in every country and city. [There is a mystery that dates] from the time of our early Rabbis of blessed memory who wrote the Megilas Taanis and decreed a fast day for the ninth of Teves. The reason for the fast day is unknown. From this incident, [that R. Yehosef, the son of Rav Shmuel HaNagid, was killed on that day,] we now know [that due to the Holy Spirit within them] they had this in mind. After his death, his books and treasures were dispersed and spread out throughout the world. So too, the disciples, that he had established, spread out and became the Rabbis of Spain and the leaders of the generation that followed his death.

Raavad-Sefer HaKabbalah

VIII. The Nagid and Rabbainu Nissim

ונחזור להזכיר דברי ארץ אפריקה. אחר פטירת רבינו ר' חושיאל נסמכו במדינת אלקירואן בנו ותלמידו רבינו חננאל ז"ל ורבו נסים ברבי יעקב בן שאהון שקבלו מר' חושיאל וקבל רבו נסים מרבו האיי גאון שהיה אוהבו מאד ושולח לו ספרים בתשובות כל ספקותיו על יד. ורב שמואל הלוי הנגיד על יד רבו נסים היה שותה מימיו של רבו האיי והיה מהנה מנכסיו לרבו נסים מאד שלא היה בעל ממון ולאחר כן נתחתן עמו ושלה בתו לרב יהוסף הנגיד לאשה ולא מצאה חן בעיניו מפני שהיתה כננסת אבל היתה בעלת תורה ויראת שמים וכשנהרג אישה הנגיד ברחא אל מדינת אליסאנה ופרנסוה קהל אליסאנה בכבוד גדול עד יום מותה. ראב"ד-ספר הקבלה

After the death of Rabbi Chushiel, his son and disciple, Rabbainu Chananel, of blessed memory, was appointed [to head the Yeshiva] together with Rabbainu Nissim b. Rabbi Yaakov ibn Shahon. They were [both] disciples of R. Chushiel. [In addition,] Rabbainu Nissim received Torah guidance from Rabbainu Hai Gaon, who loved him very much and sent him [whole] works of responsa to all of his questions immediately [after he had received them from Rabbainu Nissim]. Rabbainu Shmuel HaNagid was able to drink of the waters of Rabbainu Hai through [the correspondence of] Rabbainu Nissim. R. Shmuel HaNagid would generously help support Rabbainu Nissim, who was not a person of means. Afterwards, he became linked through marriage, as Rabbainu Nissim sent his daughter to marry Rav Yehosef HaNagid. [Unfortunately,] she did not find favor in his eyes as she was almost a midget. She was, however, imbued with Torah learning and fear of Heaven. When her husband, the Nagid, died, she fled to the city of Lucena. The community of Lucena supported her with dignity until the day of her death. **Raavad - Sefer HaKabbalah**